

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 42.

Onsdagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Odelberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

1:o) om anslag för Sveriges deltagande i världsutställningen i St:t Louis år 1904; och

2:o) angående anvisande af medel till åtgärder för lindrande af den uti de norra delarne af riket genom 1902 års felslagna skörd uppkomna nöd.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

n:o 12, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjante m. m.;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till bestridande af återstående kostnaden för utgifvande af en statistisk handbok öfver Sverige;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Per Nilsson från Ströms socken af Jämtlands län;

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande under år 1904 af behållning å ett på extra stat för år 1902 anvisadt anslag till åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång m. m.;

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af hufvudgården till förra skvadronschefsostället Vången n:o 1 i Jämtlands län för anordnande af en uppfödninganstalt för afvelshingstar;

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af en ny skogsskola i Norrland;

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Södermanlands läns landsting af ett jordområde om 41,3 ar från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i nämnda län;

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande till landtförsvaret af vissa delar af indragna militiebostället Broby n:o 1 i Södermanlands län;

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af f. d. kronofogdebostället Lilla Köpinge n:o 12, ett mantal, i Malmöhus län m. m.; och

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ägobyte med Karlskrona stad;

bevillningsutskottets betänkande n:o 49, angående en inkomstskatt för år 1904; äfvensom

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 2, med anledning af väckt motion angående förnyad utredning af kommunalskattefrågan.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial:

n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

n:o 37, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker; och

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af uppgifter rörande värdet af vissa statsverkets tillgångar vid 1901 års slut.

Föredrogs bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 48, i anledning af återremiss af punkten 2:o i bevillningsutskottets memorial n:o 40 i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för punsch m. m., dels ock återremiss af viss del af nämnda betänkande.

Herr Cavalli: Jag hemställer om återremiss till utskottet af detta betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande memorial åter till utskottet.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen bankoutskottets memorial n:is 7 och 8, första särskilda utskottets utlåtanden n:is 1 och 2 äfvensom tredje särskilda utskottets utlåtande n:is 3 och 4.

Herr Annerstedt erhöi på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att tredje särskilda utskottets utlåtanden n:is 1 och 2 måtte upptagas på kammarens föredragningslista onsdagen den 6 maj, äfvensom att utlåtandet n:o 2 måtte uppföras före utlåtandet n:o 1.

Denna hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af konstitutionutskottets den 25 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 45 regeringsformen, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 28 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande för år 1904 af anslag till utförande af provisoriska anordningar vid centralstationen och norra stationen i Stockholm m. m., samt

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anvisande af medel till odlingslånefonden,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 57, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om räntenedsättning för vissa från odlingslånefonden utlämnade lån.

*Ifrågasatt
räntenedsätt-
ning för vissa
odlingslån.*

Herr Kennedy: Med anledning af det slut, hvartill utskottet kommit rörande min motion, synes det mig alldeles ändamålslost att upptaga kammarens tid med ytterligare redogörelser, hvarför jag icke har något yrkande att göra.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 28 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt afidne stationskarlen Anders Nilssons änka och barn; samt

n:o 59, i anledning af väckt förslag om eftergifvande af staten tillkommande s. k. öfverränta å de till Hultsfred—Vesterviks och Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo järnvägsaktiebolag utlämnade statslån,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 60, i anledning af väckta motioner om uppgörande af plan till förbättrade kommunikationer i en del af Norrland m. m.

Punkten a.

*Ifrågasatt
plan till en
ny järnväg i
Norrland.*

Herr Björklund: Sedan utskottet enhälligt afstyrkt bifall till min motion, kan jag naturligtvis icke inlåta mig på den vanskliga uppgiften att söka förmå kammaren att fatta ett från utskottets förslag afvikande beslut. Jag kommer därför icke att framställa något yrkande.

När frågan icke kunnat på detta sätt föras fram, vågar jag begagna mig af tillfället att uttala den förhoppningen, att regeringen måtte finna den så viktig, att regeringen tager den om hand och bringar den, försedd med utredning, under Riksdagens pröfning, och jag hoppas jämväl, att, när den så föreligger, Riksdagen icke skall vägra anslå de medel, som erfordras för det viktiga ändamålet.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Punkten b.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 28 innevarande april bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 61, i anledning af väckt motion om anvisande af medel till uppförande af bostäder för i statens tjänst anställda arbetare, betjänte och lägre tjänstemän i städerna eller dessas närhet,

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning inom Norrbottens län mellan Ärvidsjaurs kyrkostad och Muskusselet i Ärvidsjaurs socken, samt

n:o 63, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 5, i anledning af väckt motion om användande för Riksdagens bibliotek af de för riksgäldskontoret afsedda lokalerna i det nya riksdagshuset, och

n:o 6, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 25 och 28 innevarande april bordlagda betänkande n:o 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen i syfte, att medgifvande ej må lämnas att å staten tillhörig mark utskänka brännvin eller andra destillerade spirituösa drycker.

*Ifrågasatt in-
skränkning be-
träffande rätt
att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.*

Herr Bildt: Då här föreligger en principfråga, torde det ursäktas mig, om jag en stund tager kammarens tid i anspråk.

I den här af mig väckta motionen hade jag föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om den förändring i gällande utskänkningsförordning, dels att icke nya utskänkningsställen å statens mark skulle inrättas, dels att de hittills varande skulle i mån af möjlighet indragas. Gent emot detta har bevillningsutskottet anfört i hufvudsak det, att då antalet utskänkningsställen å kronans mark för närvarande vore ringa och endast ett fåtal låge i närheten af kaserner, ansåg utskottet, att en undantagsbestämmelse icke skulle vara nödvändig. Utskottet har därvid utgått från att det egentliga motivet till motionen skulle vara en

*Ifrågasatt in-
skränkningbe-
träffande rätt
att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.*

(Forts.)

önskan att förhindra utskänkning i kasernernas närhet. Det var visserligen dessa förhållanden, som väckte min uppmärksamhet på saken, men det är icke hufvudinnehållet i min motion, utan det är att framhålla den principen, att utskänkingsrörelsen icke borde kunna beredas några fördelar af det allmänna, vare sig af stat eller kommun. Hvad som i det afseendet äger rum på det kommunala området, och det i mycket stor utsträckning, har jag icke berört i min motion, utan jag har endast berört hvad som äger rum på statens mark.

Jag ber att få uttala min tacksamhet till bevillningsutskottet, som har framställt en utredning i ärendet, som jag ensam naturligtvis icke mäktat åstadkomma, men utskottet har icke upptagit själfva principen och icke heller yttrat sig öfver den. Denna princip har däremot upptagits af en reservant inom utskottet, herr Beckman, hvilken i sin reservation yrkat bifall till den första leden af min motion, nämligen att några nya utskänkingsställen icke skulle få inrättas. Jag tror, att också därigenom redan mycket skulle vara vunnet, ty dessa utskänkingsställen äro dock icke så få och genom sitt läge dessutom ganska viktiga; och vid en granskning af dem inalles skall man finna, att åtskilliga principfrågor äro förbundna med deras inrättande. Sålunda hafva en stor del af dem, som äro belägna i Stockholm, undergått en betydande utvidgning under de senaste åren. Och om jag börjar med Operakällaren, så känna alla af dess historia, att det från början var ett litet ställe. Nu disponerar denna källare öfver fyra gånger så stort utrymme som förut, men det är icke nog med det; i förrgår läste jag en notis i tidningarna, att det skulle byggas tak öfver terrassen. De komma naturligtvis att sätta småbord ofvanpå det taket, och sedan kommer det kanske att fortgå obehindradt på det sättet, och det är ju detsamma som om man utvidgade utskänkingsstället till tiodubbla arealen. Det är detsamma, som om man inrättade nio nya utskänkingsställen. Det blir precis samma sak.

Enahanda är förhållandet med det strax bredvid vid Kungsträdgården belägna Blancs kafé. För 30 år sedan fanns det nästan uteslutande inom hus. Sedan utvidgades det mer och mer. Nu hafva till och med träden inbyggts i verandan. När i en framtid träden hafva dött ut, flyttar man verandan ut till nästa trädrad, och så går man ännu längre. Därinvid har det uppstått ett annat kafé, »kafé Viktoria». Huset äges egentligen af aktiebolaget »Nya Kasino». Såvidt jag vet har detta aktiebolag icke behof af något statsunderstöd. Här har trädgården utvidgats högst betydligt. Till en början fanns den icke alls, numera går planen i ett med Blancs kafé. Det är således en betydlig utvidgning som skett. Jag vet icke på hvad grund öfverståhållareämbetet upplåter kronans mark till nytta för enskilde, men det lämnar jag därhän.

Komma vi så till Djurgården, så se vi, att där finnes det en betydlig mängd utskänkningsställen. Af de till enskilde i Stockholm utlämnade utskänkningsrättigheter är det 14 stycken, d. v. s. en sjättedel, som utöfvas på kronans mark. På Djurgården äro dessa ställen tätt sammanträngda, hufvudsakligen kring Djurgårdsslätten, och där kan man nästan undra, huruvida deras tillvaro är i öfverensstämmelse med det ändamål, till hvilket Kungl. Djurgården är anslagen.

*Ifrågasatt in-
skränkningbe-
träffande rätt
att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.*

(Forts.)

Sedermera finnes det åtskilliga på landsbygden, en del grupperade kring Stockholm, och naturligtvis är det där, som man finner de större, men det finnes äfven enstaka andra af mindre betydelse. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på det af utskottet sist omförmälda såsom ett prejudikat. Så har statens järnvägar på sitt område vid Åre en restaurang, som är ett utskänkningsställe, dock endast tillfälligtvis. Jag påpekar, att detta innebär en början, och att det icke skulle vara lämpligt, om det kunde längre utsträckas.

Såsom ytterligare bevis på huru dessa saker växa till vill jag erinra om hvad utskottet här nämner angående den utskänkningsrättighet af tillfällig natur, som finnes inom Dramatiska teatern. Utskottet upplyser om att öfverståthållareämbetet meddelat denna rättighet på grund af gällande brännvinsförsäljningsförordning den 24 maj 1895, § 13. Ser man då efter hvad som står i § 13, så står där, att sådana tillfälliga rättigheter må meddelas vid hälso-brunn, där det finnes läkare — det kan icke vara förhållandet här — på passagerarefartyg — det är icke heller förhållandet här. Slutligen står det på andra ställen, där värdshusrörelse af tillfällig natur kan vara af behovet påkallad. Men så vidt jag vet, är detta utskänkningsställe endast öppet under mellanakterna, och det kan väl icke sägas, att värdshusrörelse där är af behovet påkallad. Det skulle, tror jag, mycket väl kunna ifrågasättas, huruvida denna utskänkningsrättighet är laglig. Nu är det ju bekant, att i planen för den nya dramatiska teatern ingår, att den dramatiska liksom den lyriska konsten skall stödjas af en källarrörelse. Där skall blifva en storartad restaurang. Således är äfven detta en utvidgning. Emellertid hoppas jag, att det icke skall blifva något af, då ett inom konsortiet inflytelserikt namn jämväl står under den stora nykterhetsmotion, som herr Waldenström väckt i Andra Kammaren. Så det kanske icke blir något af, och det vore glädjande, om mina farhågor vore obefogade.

Jag tror mig emellertid här hafva kunnat påvisa, det en betänklig utvidgning af utskänkningsrörelsen på kronans mark äger rum, och att man icke längre borde låta den obehindradt fortgå.

Bevillningsutskottet har icke påvisat, att några olägenheter skulle uppstå genom bifall till herr Beckmans reservation. Jag

*Ifrågasatt in- tror, att man icke skall kunna häfda den principen, att utskänknings-
skränkningbe- ning på statens mark är riktig och, håller man på den principen
träffande rätt att den är oriktig, måste man ju också logiskt komma till att
att å statens söka få bort utskänkningsrättigheten, äfven om tiden därtill ännu icke
mark utskän- skulle vara inne, hvarom jag icke vill yttra mig. I så fall bör
ka brännvin man åtminstone icke vidga de utskänkningsrättigheter å kronans
m. m. mark, som finnas; ty då blir det i framtiden ännu svårare att få
(Forts.) bort dem. På dessa grunder yrkar jag bifall till herr Beckmans
reservation.*

Friherre Trolle: Herr grefve och talman! Jag skall bedja att endast med några få ord få beröra herr Bildts motion och den behandling den rönt inom utskottet. Den ärade motionären själf har ju uttalat sin tillfredsställelse med det sätt, på hvilket utskottet mottagit hans motion, hvars behjertansvärda och vackra syfte icke nog kan betonas, men utskottet har icke dess mindre, såsom herrarne finna, kommit att stanna vid ett afstyrkande af motionen. Utskottet har låtit verkställa utredning af denna sak, en utredning som ju äfven motionären är nöjd med, och af denna framgick, att i stort sedt antalet utskänkningsrättigheter, hvilka utöfvas på kronans mark, är ganska litet; och med undantag af den utskänkning å kronans mark, som förekommer i Stockholm, är det, så vidt utskottet kunnat finna, endast i Vaxholms stad och vid Spångens gästgifvaregård i Kristianstads län, i närheten af Ljungby hed, som dylik utskänkning äger rum i närheten af kaserner eller lägerplatser. Att söka åstadkomma en undantagslagstiftning för dessa få fall blefve dock föga effektivt, emedan dess verkningar ganska snart skulle neutraliseras därigenom, att i deras ställe på enskildt område utskänkningsställen komme att uppstå.

Ser man åter saken från mer allmän synpunkt, kunde utskottet knappast fatta, att hvad herr Bildt i sin välvilja här önskar vore utförbart, ty om det skulle ske, blefve det t. ex. icke längre möjligt för stockholmarne att, när tiden för nuvarande rättigheter är ute, på det gamla älskade Hasselbacken intaga sin punsch, icke heller på Operakällaren, och själfva riksdagsmännen måste nöja sig med att gå utom huset för att få till bästa af den varan — för att nu icke tala om Vaxholms stad, där man komme i det egendomliga predikamentet att i sådant fall alldeles sakna utskänkningsrättigheter. Nu nämnde herr Bildt Åre turishotell, framhållande, att genom där beviljad utskänkningsrätt ett betänkligt prejudikat vore gifvet. Herr Bildt bör dock i alla fall finna det mindre underligt, att utskänkningsrörelse där öfvas; den är medgifven endast för sommarmånaderna samt utslutande för turister och kurgäster, icke för ortens befolkning. Där om torde icke heller något vara att säga, att, i en tid då allt utvecklar sig, då allt går framåt och äfven turistströmmen ökas, på en ort sådan som den ifrågavarande

rätt till utskänkning medgifves. Dessutom hafva myndigheterna ett ganska skarpt vapen att tillgripa. Kungl. Maj:ts befallningshafvande kan nämligen vid utgången af tiden för utskänkingsrättigheterna, hvilka icke meddelas för längre tid än 3 år, efter vederbörlig anmälan, ifall omständigheterna därtill föranleda, antingen inskränka rörelsen, alldeles upphäfva densamma eller, om så finnes lämpligt, skilja innehafvaren af utskänkingsrättighet från dess fortsatta utöfvande. Jag tror därför, att herr Bildts farhågor i detta fall äro något öfverdrifna.

Nu säger herr Bildt, att hans princip är riktig, och att det visar sig en tendens, att utskänkingsrättigheterna på kronans område ökas. Ja, de ökas på det sätt, att, såsom han sade, en våning bygges till på operaterassen eller genom liknande förändringar, såsom t. ex. å Blanchs kafé. Dessa måste dock liksom allt annat följa med utvecklingen, men då inga flera nya utskänkingsrättigheter komma till stånd, kan jag för min del icke inse, att någon sådan tendens som den af talaren antydda skulle vara för handen. Vid sådant förhållande har utskottet icke ansett behöfligt att besvåra Kungl. Maj:t med en skrifvelse i det syfte herr Beckmans reservation, med hvilken herr Bildt instämt, pekar på, och då jag inom utskottet delat denna mening, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr von Mentzer: Brännvinsförsäljningsförordningen innehåller, såsom känt är, förbud för statens tjänstemän att utöfva försäljning af brännvin, ett förbud, utgående från principen, att samma tjänstemän icke få tillverka brännvin. När nu staten uppställt detta förbud för sina tjänstemän och säger: det är icke lämpligt, att de utskänka brännvin. men staten på samma gång förbehåller sig rätt att själf göra det, så synes mig en sådan anordning hafva bismak af satsen, att om andra eller mina tjänare göra något, som är ifrågasatt, är det olämpligt, men om jag själf gör det, är det lämpligt. Är min uppfattning härvid riktig, tyckes mig, att föreliggande motion varit värd ett annat uttalande från utskottet, än den nu fått. Det kan ju här invändas, att det icke är fråga för staten om att själf utöfva utskänkning, men hufvudsaken är icke, att staten själf omedelbart utöfvar sådan verksamhet; hufvudsaken är, att staten *tillåter* det ske på dess mark.

Vidare finnes i brännvinstillverkningslagen ett annat stadgande, som jag härvidlag anser väl värdt beaktande. Det är det, att brännvinstillverkning icke må äga rum på statens mark, som icke innehafves under stadgad åborätt. Jag föreställer mig, att samma skäl, som ligger till grund för detta stadgande af förbud mot tillverkning af brännvin på statens mark, tala för den nu framlagda motionen, och att därför konsekvensens makt fordrar, att motionen vinner framgång.

Nu har bevillningsutskottet med erkännande af motionens

Ifrågasatt inskränkningstruffande rätt att å statens mark utskänka brännvin m. m.

(Forts.)

*Ifrågasatt in-
skränkning be-
träffande rätt
att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.*

(Forts.)

behjärtansvärda syftemål dock icke kunnat tillstyrka densamma, hufvudsakligen af det skäl, »att det af motionären afsedda syftemålet lämpligast skulle ernås genom en samverkan mellan vederbörande militärbefäl och de myndigheter, som hafva att handlägga fråga om beviljande af rättighet till utskänkning af spritdrycker». Dessa senare myndigheter äro, bland andra, de kommunala myndigheterna. De militära myndigheternas förhållande till dessa kommunala myndigheter komme väl då icke precis att te sig såsom en samverkan, utan som en anhållan från det militära befålet till den kommunala myndigheten. Huruvida en dylik anhållan vore lämplig eller icke, lämnar jag därhän, men gifvet är icke, att utgången blefve den önskvärda. Afgörandet kan inom den kommunala myndigheten ligga hos ett parti, som visst icke i första hand har till syftemål hvad som öfverensstämmer med det behjärtansvärda intresse, som här vunnit erkännande. Och det är så mycket betänkligare, som kommunala myndigheter oftast icke alls äro fria från intryck af den betydelse, som frågor af denna beskaffenhet hafva i beskattningsafseende. Huruvida det är lämpligt och staten värdigt, att den i en sådan principfråga som denna öfverlämnar afgöranderätten åt kommunala myndigheter, synes mig vara i hög grad tvifvelaktigt. Jag skulle således vara mycket benägen att helt och hållet gå med på motionen, men, såsom alldeles riktigt framhållits af en bevillningsutskottsledamot samt äfven af reservanten i hans reservation, tala praktiska skäl för att härvidlag inskränka sina fordringar. När nu motionen framkommit, vill jag, med åberopande af hvad jag förut anfört, särskildt betona, att ett afslag af densamma enligt mitt förmenande skulle innebära bland annat ett förklarande, att den i brännvinstillverkningsförordningen förekommande föreskriften, att brännvin icke må tillverkas å statens mark, är oriktig.

Herr greve och talman, liksom motionären anhåller jag om bifall till reservationen.

Herr Bildt: Friherre Trolle yttrade nyss, att därest utskänkning skulle förbjudas på kronans mark, komme ganska snart att uppstå nya försäljningsställen på enskild mark i närheten däraf. Vore detta påstående absolut riktigt under alla förhållanden, skulle vi nu icke behöfva tala mycket om denna sak. Men just i afseende å de största utskänkingsställena i Stockholm, just angående dessa Blancs kafé, Berns salong, Strömparterren tror jag icke påståendet är giltigt, ty den mark de begagna är så dyrbar, att jag betviflar möjligheten för dem att fortsätta affären, därest de icke genom tillmötesgående af staten eller kommunen finge disponera mark till ett så billigt pris. Det är häri jag tror sakens kärna och det mest aktuella i afseende å denna motion är att finna.

Friherre Trolle: Herr greve och talman! Jag måtte hafva uttryckt mig mycket otydligt, då herr Bildt kunnat i mina ord

inlägga den mening han nu angaf såsom min. Jag sade, att enligt min tro skulle hans förslag icke blifva effektivt i de få fall utskänkningsrättighet å kronans mark utöfvades i närheten af lägerplatser eller kaserner, ty på dessa få ställen skulle det blifva lätt att finna möjlighet till rättighetens utöfvande på privat mark. I afseende å de af herr Bildt nämnda ställena i Stockholm är jag alldeles af herr Bildts mening, men af praktiska skäl är hans förslag, hvad angår denna ort, utförbart.

*Frågasatt in-
skränkningbe-
träffande rätt
att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.*

(Forts.)

Herr Cavalli: Den andre af de talare, som här haft ordet för att förorda en vid betänkandet fogad reservation, angaf, att han af teoretiska skäl helst skulle hafva tillstyrkt den i ämnet väckta motionen, men af praktiska skäl ansåg sig böra hålla sig till reservationen. Ja, det är nog i allmänhet så med dessa nykterhetsmotioner, att det finnes för dem en teori och en praktik; de mena så innerligt väl, men vill man så omsätta teorien i praktiken, så stöter man på många svårigheter. Jag tror, att den behandling, som kommit motionen till del, ådagalagt riktigheten af denna sats, och jag tillåter mig betvifla, att den talare, på hvilken jag syftar, har rätt däri, att konsekvensens makt fordrar motionens godkännande, ty, mina herrar, när man vill främja nykterheten, beror dess främjande icke på från hvilka ställen utskänknigen äger rum, utan på sättet, huru utskänknigen är anordnad. Om händelsevis ett eller annat utskänkningsställe ligger på kronans mark, så hvarken skadar eller främjar det nykterheten. Af utskottets betänkande framgår i huru få fall nyssnämnda förhållande verkligen kan på nykterheten inverka, då Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen och öfverståthållareämbetet i Stockholm nog taga hänsyn till alla på frågan inverkande omständigheter då antalet utskänkningsrättigheter bestämmes och dessa myndigheter hafva i sin hand att, om ett utskänkningsställe befinnes ligga på olämplig plats, vidtaga ändring åtminstone vid utgången af den tid, som är medgifven för rättighetens utöfvande. Jag tror således, att man af praktiska skäl icke bör med anledning af motionen vidtaga någon åtgärd och tillåter mig därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Den siste högt ärade talaren antydde, att det i reservationen framställda yrkandet skulle vara opraktiskt. För min del kan jag icke se något opraktiskt i en föreskrift, att hädanefter icke nya rättigheter till utskänkning å kronans mark må meddelas. Jag finner det för min del ganska praktiskt och utförbart. Det skulle vidare enligt hans förmenande vara utan betydelse, huruvida utskänkning skedde från den ena eller andra platsen. Denna hans mening kan jag icke heller dela, ty alldeles gifvet är ju, att det skänkes ett betydelsefullt moraliskt stöd åt den ena eller andra riktningen, om staten säger: jag vill för min

Ifrågasatt in- del icke medgifva något sådant; för min del vill jag icke hafva
skränkningbe- någon trasa med på den byken.
träffande rätt

att å statens
mark utskän-
ka brännvin
m. m.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Det är ju fullkomligt sant hvad bevillningsutskottets ärade ordförande nyss anmärkte, att det, med hänsyn till verkningarna på nykterheten, kan smälla ungefär lika högt, om utskänkingsställena äro belägna på kronans eller på enskildas mark; nykterheten beröres i själfva verket ej däraf. Men det är dock ett faktum, att i 1855 års brännvinslagstiftning lagstiftaren fastslagit, att, jag så må säga, ett slags opinion i just detta stycke, att det icke är staten värdigt att på något sätt taga del uti brännvinets vare sig tillverkning eller försäljning, om jag än icke vågar säga, att lagstiftaren däraf varit nödsakad draga *den* konsekvens, som den ärade motionären genom sitt nu framlagda förslag ansett sig böra påpeka.

Jag måste erkänna, att, då jag genomläste motionen. jag frågade mig själf hvad förslaget egentligen hade att betyda i praktiken. Jag visste det icke, och åtskilliga andra, med hvilka jag rådförde mig, visste det heller icke. Men om icke motionen åstadkommit någonting annat, har den dock haft det goda med sig, att vi numera kunna säga, att det är blott i ett ringa antal fall, staten frångått den i 1855 års brännvinslagstiftning uttryckta principen. Redan detta anser jag vara en stor praktisk fördel, därför vi ha att tacka motionen; och för min del kan jag icke finna annat, än att, vi då ju principen icke kan förnekas redan äga en viss hemul inom vår lagstiftning, skulle kunna vara med om den del af motionen, som upptagits uti reservationen. Jag har således för min del inga betänkligheter vid att ansluta mig till dem, som yrka bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Jag måste rätta ett misstag, hvartill herr von Mentzer gjorde sig skyldig i referat af mitt anförande. Han uppgaf, att jag skulle hafva sagt, att reservationen vore opraktisk, men detta är icke exakt. Jag sade, att herr v. Mentzer själf af teoretiska skäl gillat motionen men af praktiska — icke opraktiska — skäl gått med på reservationen.

Herr von Mentzer sade vidare, att staten borde gifva det moraliska stödet att icke på sin mark upplåta utskänkingsrätt. Men mina herrar, kan icke staten skänka ett kraftigare moraliskt stöd åt sina undersåtar, kunna de nog undvara jämväl detta stöd.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande betänkande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 51, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

Ifrågasatt förbud för bolag att förvärfa fast egendom.

Herr af Burén: Jag har vid åtskilliga tillfällen under föregående riksdagar haft ordet i denna fråga, så att min ståndpunkt icke torde vara för kammaren obekant, men frågans vikt för den själfägande jordbrukareklassen i Norrland manar mig att ännu en gång begära ordet och säga hvad jag har på hjärtat.

Vi hafva hört flera allvarliga varningsrop från Norrland emot bolagsväldet och dess förvärf af hemmansfastigheter där uppe. Det första varningsropet kom för 10 år sedan i form af ett uttalande från Västerbottens läns landsting i en skrivelse, som framhöll, »att genom aktiebolagens fastighetsförvärf faran att inom kort länets lappmarker skulle sakna en själfständig jordbrukande befolkning vore så stor, att landstinget ansett det för sin oefftergifliga plikt att påkalla ett kraftigt och skyndsamt ingripande, innan all utsikt till räddning vore slut.»

Detta var, såvidt jag vet, det första allvarsamma varningsropet från Norrland. Det andra varningsropet höjdes för 2 år sedan, då denna fråga omständligt debatterades i båda kamrarne; debatten slutade med en betydande majoritet inom Andra Kammaren för den nu föreslagna åtgärden, hvaremot förslaget därom föll i Första Kammaren efter en lång genomgående diskussion, som räckte nära på hela dagen. Nu kommer det tredje varningsropet från 35 motionärer från Norrland i Andra Kammaren, visserligen icke biträdda af några norrlandsrepresentanter inom denna kammare, af det enkla skäl, att dessa, om ej alla, likväl de fleste äro sågverksägare eller äro satta att bevaka sågverksägareintresset i Norrland, men dessa 35 andra kammarledamöter äro satta att bevaka jordbrukareintresset och hafva nu vunnit understöd utaf den af Kungl. Maj:t tillsatta s. k. norrlandskommittén. Sannolikt kommer också i Andra Kammaren att framträda en ännu större majoritet för det nu föreliggande lagförslaget än 1901, och frågan gäller nu, huruvida Första Kammaren skall ännu en gång påtaga sig ansvaret för frågans fall.

Jag afhörde för några dagar sedan ett föredrag, hvaruti förekom en passus, som efter min uppfattning på ett förträffligt sätt belyser denna frågas nuvarande läge, och denna passus hade följande lydelse: »Ett större sällskap hade beslutit att ofvanför Niagarafallet företaga en roddfärd, men de varnades för detta vägstycke, då strömmen var så stark. Detta oaktadt företogs färden. Ett andra varningsrop hördes, men de aktade icke därpå, utan svarade: vi ha starka armar, vi skola nog kunna hålla båten klar mot land. Faran ökades. Det tredje varningsropet kom från stranden. Nu insågo de sitt förtviflade läge och använde alla

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att för-
värfa fast
egendom.
(Forts.)*

sina krafter för att rädda sig, men hvad hände, under kampen för lifvet brast ena åran, båten fördes redlöst bort af den väldiga strömmen, det var för sent».

Detta, det är *för sent*, det är *detta*, mina herrar, hvad som kan inträffa, därest icke man vidtager några åtgärder i detta hänseende. Det är *detta för sent* jag befarar skall inträffa, om man icke, jag upprepar det ännu en gång, nu åtgör någonting i saken, och här gäller det ju endast ett provisorium för att rädda den själfägande jordbrukande befolkningen i Norrland. Jag läste i går i en tidning om en petition till Konungen att vidtaga kraftiga åtgärder för att något minska den oerhördt tilltagande emigrationen, och det angafs åtskilliga medel i syfte att hindra eller att åtminstone något häjda densamma, men icke förekom det någonting i afseende å Norrland i denna petition. Jag tror för visso, att om ingenting annat åtgöres i denna sak, vore det dock ett verksamt medel emot den fara, hvilken möter oss i denna betydliga emigration, *att nu genast antaga den framlagda provisoriska lagen*; ty ingenting kan, synes mig, mera befordra emigrationen från Norrland som det att förvandla själfägande bönder till ett proletariat af utfattiga arrendatorer.

Jag medgifver gärna, att den medicin, man föreslagit för att bota det onda, icke är behaglig eller angenäm, men den är efter min uppfattning ett *nödvändigt* ondt, som nu *måste* tillgripas. Vi hafva ju t. ex., mina herrar, fått på senare tider dryga och stora skatter för vårt försvar för att bevara vår neutralitet, vi tycka icke mycket om denna ökade beskattning, men den är ett *nödvändigt* ondt och som vi *måste* bära. På samma sätt med denna förbudslagstiftning; vi *måste* försöka den.

Den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittén säger sig urständsat att kunna få något resultat af det arbete, som den har sig förelagdt, därest icke en sådan lag kommer till stånd som den af reservanterna föreslagna. Kommittén säger: »I samma mån bolagens hemmansförvärf fortgå, förminskas äfven utsikterna att kunna åstadkomma något värdefullt i det syfte, som kommitténs uppdrag omfattar. Och att utvecklingen fortfarande med snabba steg leder frågan in i denna riktning, är ett lika känt som naturligt förhållande».

Vidare heter det: »En af de hufvudsakligaste förutsättningarna för att kunna öka och stärka den jordbrukande befolkningen inom Norrland och Dalarne är, att bolagens förvärf af hemman ej fortgår på sätt och i den omfattning, som hittills ägt rum». Innan de af kommittén föranstaltade utredningar hunnit avslutas, skall emellertid, säger den, förloras en lång tid. »Och om härunder bolagens hemmansköp få fortgå på enahanda sätt som hitintills, måste det inträffa, att, när lagstiftningen ändtligen står färdig att ingripa, föremålet för dess omsorger ytterligare på många ställen helt och hållet eller till väsentliga delar upphört

att finnas till. Inför dessa utsikter har kommittén i känslan af sitt ansvar funnit det oundgängligt, att man nu söker åtminstone i någon mån hejda den pågående utvecklingen i afvakten på de slutliga åtgärderna». Den enda utväg, som härför stod öppen, ansåg kommittén vara ett tillfälligt förbud för vidare bolagsförvärf. »Antagandet af en dylik tillfällig lag har kommittén sålunda efter moget öfvervägande funnit utgöra en väsentlig betingelse, för att dess arbeten skola leda till något resultat».

Ifrågasatt förbud för bolag att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

I afseende å de farhågor, som man hyst, att hemmansvärdena därigenom skulle minskas i stället för att nu gå upp i höjden — skogshemman komma nog alltid under hvad förhållanden som helst att stiga i värde — säger kommittén: »Hemmansvärden, som leda till, att bondeklassen säljer sig själf och försvinner, kunna ej sägas vara något eftersträfvansvärdt för denna klass såsom sådan eller för det allmänna».

Jag anhåller att få yrka bifall till den afgifna reservationen.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Då en liknande motion behandlades vid 1901 års riksdag, begärde kammaren en utredning, och denna utredning pågår nu. Det kunde då synas, som om motionen skulle sakna allt fog, därest det icke under tiden blifvit fullkomligt klart utan någon utredning, att förbudsvägen vore den enda riktiga. Men i stället föreligger nu, att högsta domstolen och samtliga i ärendet hörda Konungens befallningshafvande enhälligt afstyrkt den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden. Det förefaller då, som om det af den föregående ärade talaren framhållna ansvaret i ett afslag på motionen icke skulle vara så synnerligen tungt; åtminstone känner jag mig mindre ängslig för det ansvaret, än jag skulle känna mig för den af talaren utmålade färden utför Niagara.

Jag är öfvertygad, att de fleste af oss i likhet med herr af Burén besjålas af en liflig önskan, att den för jordbruk tjänliga jorden i Norrland med nödig skog kunde förblifva i de egentliga jordbrukarnes händer, men jag tror också, att det gifves mer rättsliga medel att befrämja detta mål än det af motionärerna föreslagna, såsom arrendelag, lag om jordens häfd, förbättrade ägostycknings- och jordafsöndringslagar. Jag skulle kanske icke ens vara en så afgjord motståndare till en lag i den riktning, som här föreslagits, om jag hade den starka tro som herr af Burén på den af honom omordade medicinen, men det har jag icke.

Äfven efter denna lags antagande skulle uppenbarligen kvarstå samma behof af hemmansförsäljning, och hvilka blefve väl köparne? I en del fall, såsom nu, personer af hemmansägareklassen, ofta sågverksbolagens ställföreträdare, som köpte jorden, under det att bolagen innehade penninginteckningar och sålunda när som helst kunde ombyta innehafvare af jorden. Detta skulle emellertid hos bolagens styrande lösa känslan af skyldighet att tillse jorden

*Ifrågasatt
förbud för be-
lag att för-
värfa fast
egendom.*
(Forts.)

och stödja sina arrendatorer. I många fall skulle köparen blifva någon af de många skogsköpande mellanhänderna, hvilka efter att hafva försålt timret till sågverksägarne skulle kalhugga skogen till pitprops eller härmed jämförligt virke, om än denna fara, jag medgifver det, är mindre i de trakter, där en verksam skyddslag för skogen finnes.

Här och i motionen har yttrats, att opinionen i bygderna där uppe skulle med nödvändighet kräfva just denna lag. Ja, nog veta vi, huru opinioner bildas. De nyss omnämnda mellanhänderna, som tro, att genom en sådan lag de säljande hemmansägarne skulle blifva till dem utlämnade, hafva naturligtvis icke varit sena att agitera för lagen, och den agitationen har icke fallit sig svår. Med de kända fraserna om striden emellan kapitalet och folket o. s. v. har man förstått att omgifva frågan med ett skimmer af modern liberalism, och vi veta hvilken verkan detta kan hafva icke blott på okritiske, utan af olika anledningar på många andra. Med modern liberalism menar jag då tvångströjans liberalism, den hel- eller halfsocialistiska klasskampens vrångbild af liberalismen. Har man sedan genom att framdraga berättelser om billiga skogsköp för 40 å 50 år tillbaka utan att beröra, huru alla värden under dessa tiotal af år stegrats särskildt på detta område, lyckats att få vissa strängar att vibrera, som stå i samband med ett mycket, men icke väl beryktadt nationaldrag, och har man så slutligen låtit reduktionstanken hägra i bakgrunden, då är det nog icke så svårt att åstadkomma möten och drifva igenom nästan hvilka resolutioner som helst. Och har det nu en gång börjat blåsa starkt åt ett håll, är det så många, som vilja segla i den vinden och som bjuda öfver hvarandra för att komma riktigt upp i vinden. Så hafva idkarne af vår trävaruhandtering, hvilken dock lämnar hälften af vårt lands export, blifvit riktiga skadedjur, hvilka kunna tillvitas snart sagdt hvad som helst.

Inom andra intressesfärer brukar hvar och en själf få svara för sina gärningar, men om till och med ett underordnad biträde hos en sågverksägare företager sig någonting obefogadt eller oriktigt, strax heter det om sågverksägarne: se, hurudana de äro. Nyligen gjorde man till och med sitt bästa att utsprida den visserligen enfaldiga, men icke desto mindre illvilliga berättelsen, att sågverksbolagens agenter öfverallt i Amerika i egoistiskt syfte utspridt ryktet, att det icke förekom någon nöd i Norrland. Och dock behöfs det icke mycken erfarenhet för att veta, att sågverksbolagen icke hafva några agenter i Amerika, och just dessa samma sågverksbolag hafva, förutom de afsevärda belopp de tecknat till lindrande af nöden i allmänhet i Norrland, i regeln efter undersökning understödt sina egna arrendatorer, hvilket för åtskilliga medfört utgifter af flera tiotusentals kronor. Men sådant talar man icke om, det passar ju icke i stycke. Jag har härmed velat beröra sättet, hvarpå denna agitation bedrifves, ett sätt, som

på hvar och en med rättskänsla borde verka motsatsen till hvad som åsyftats.

Det skulle kanske vara öfverflödigt att ingå på detaljer i den af reservanterna föreslagna lagen. Dock kan jag icke underlåta att något litet beröra ett stadgande. I 4 § står således: »Utan hinder af hvad här förut är stadgadt äge bolag eller förening för ekonomisk verksamhet förvärfva fast egendom från annan dylik samfällighet, där den ej är sådan som i 5 § sägs»; och 5 § innehåller, att »bank eller annan penninginrättning så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser». Sålunda, om en bank, som tagit såsom hypotek inteckningar i ett större sågverk med tillhörande skogshemman, ser sig på grund af bolagets obestånd nödd att inköpa fastigheterna, kan banken icke, efter detta förslag, sälja sågverket och skogshemmanen på samma hand, utan måste söka att sälja verket för sig och splittra hemmanen på olika, svagare händer. Hvilken värdenedsättning, som på det sättet skulle uppkomma, torde vara uppenbart. Banker således, som i tilltro till Sveriges lag tagit hypotek, som de ansett fullt tillräckliga för sin fordran, skulle utan egen förskyllan få dessa hypotek nedsatta i värde, så att deras fordran icke blefve betäckt. Endast att ett sådant förslag kan framkomma, kan tydligen i hög grad rubba förtroendet till dessa hypotek. Och hvilken verkan det skall hafva på den allmänna krediten, kunna herrarne lätt tänka sig.

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att för-
värfva fast
egendom.*

(Forts.)

Det smakar icke så litet af öfvermod, ett öfvermod, som man dock icke är ovan vid, då det säges i reservanternas motiv till detta lagförslag: »Gent häremot framträder dels det stora motståndet från dem, som tro sig hafva intresse af sakernas nuvarande utveckling, och dels de många betänkligheterna från dem, som af skilda anledningar och i olika afseenden stå främmande och fjärran från de frågor, som här kräfva ett ingripande. Lagutskottet bygger nu som förut väsentligen på denna grund». Det är det gamla kända temat: ingen annan begriper något, vill begripa något eller, kanske rättast, får begripa något. Jag skulle dock vilja drista mig säga till de vise män, som tro sig från sin kammare kunna reglera det praktiska lifvet: I veten icke hvad I gören!

»Land skall med lag byggas», men icke öfverbyggas, och framför allt bör lagen själf byggas på en säkrare grund än en uppagiterad stämning.

Jag ber således, herr grefve och talman, att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Berlin: Såsom ledamot af den s. k. norrlandskommittén har jag biträdt kommitténs beslut att hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af ett förslag till lag, lika lydande med det nu föreliggande.

*Ifrågasatt
förbud för bolag
att förvärfa fast
egendom.
(Forts.)*

Den förste talaren har bland de skäl, som föranledt detta kommitténs beslut, påpekat det, som äfven jag anser vara ett bland de viktigaste; kommittén har nämligen sökt att genom lagen finna en utväg för att af kommitténs och därefter följande arbeten på en lagstiftning, i det syfte kommitténs uppdrag afser, något resultat skulle kunna vara att vinna, och detta kunde ske endast under förutsättning, att vid slutet af detta lagstiftningsarbete någonting kvarstode af det, för hvilket man ville lagstifta. De farhågor, som kommittén uti de af den förste talaren citerade ord uttalat, hafva emellertid under den tid, som hittills förflutit, visat sig välgrundade. Kommittén har nämligen funnit, att de missförhållanden, som kommitténs lagförslag afsåg att motarbeta, allt fortfarande utveckla sig i en ganska oroväckande grad, hvilket äfven framgår af den statistiska utredning, om hvilken kommittén föranstaltat. Den af kungl. statistiska centralbyrån år 1898 utgifna redogörelsen angående sågverksaktiebolag, andra sågverksägare och bruksägare tillhörande jordbruksfastigheter i de sex norra länen och Dalarne utvisar, att dessa fastigheter vid 1895 års slut utgjorde i procent af hela mantalet inom dessa län 18.2. Dit hade procenten stigit från 1885, då den utgjorde 14.3. Nu visar den utredning, som afslutats i och med år 1900, att procenten stigit till 21.9. Här af framgår, att utvecklingen under de fem år, som ligga emellan 1895 och 1900, varit nära dubbelt så stark som under de tio år, hvilka ligga mellan 1885 och 1895. Det är af denna utredning, som fortsättes, äfven tydligt, att denna utveckling är i raskt framåtskridande. Detta om behöfligheten af den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden.

Beträffande själfva lagförslaget ämnar jag icke ingå i någon pröfning af de skäl, som blifvit för och mot detsamma anförda. Jag vill endast anmärka, att, då här såsom en anledning, hvarför man icke borde antaga lagen, af honom åberopats, att densamma skulle ekonomiskt skada deras intressen, hvilka man ville gagna, därigenom att, om man förbjöde bolagen att förvärfa skogsfastigheter, dessas värden skulle komma att falla, detta antagande synes mig tyda på en missuppfattning. Det förhåller sig nämligen icke så, att skogsfastigheternas värden skulle undergå någon minskning genom att konkurrensen bolagen emellan upphörde, ty fastigheterna såsom skogbärande hafva sitt värde kvar såsom sådana, äfven om deras pris såsom handelsvara skulle komma att tillfälligtvis sjunka. För öfrigt finnes af allt, som blifvit mot denna lagstiftning framhållet såsom för bondeklassen skadligt, icke något, som de, hvilka saken närmast rör, haft så rika tillfällen att själfva pröfva som just detta skäl, ty allt ifrån den stund, då frågan om förbudslagstiftning väcktes, har väl ingen skogsspekulant i Norrland underlåtit att, då han velat köpa ett hemman, underlätta affären genom att säga: »Det är bäst, att ni säljer så fort som möjligt, ty snart kommer en lag, som förbjuder bolagen att köpa,

och då har edert hemman icke något värde». Huru hafva då bönderna besvarat dessa råd? Jo, med att begära denna lag; ty äfven om man icke, såsom jag under mina resor i Norrland gjort, hört denna önskan af bönderna själfva uttalas, kan man dock sluta till befintligheten däraf genom den stora samstämmighet, med hvilken deras representanter här i Riksdagen enat sig om framläggande af föreliggande motion.

Jag har, som sagdt, förut uttalat mig om önskvärldheten af denna lagstiftningsåtgärd; jag anser den nödvändig därför, att den kommer att verka till att man åtminstone kan erhålla *något* resultat af ett pågående, mycket viktigt lagstiftningsarbete. I fråga om de yttranden från vederbörande Konungens befallningshafvande, som den näst föregående talaren omnämnde, vill jag anmärka, att dels icke alla afstyrkt lagförslaget, och dels att hvad i en del af dessa yttranden blifvit anfördt, icke öfvertygat mig om att en dylik åtgärd är olämplig.

Jag skulle nu på grund af hvad jag yttrat vara föranledd att yrka bifall till motionen; men då en ärad talare förut har förordat bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen, skall jag ansluta mig till detta yrkande.

Herr Hasselrot: Jag skall tillåta mig i kammarens minne återföra, hvad den förste talaren påpekade, nämligen att ett lagförslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det, som motionärerna framlagt, väckts af norrlandskommittén och insändts till Kungl. Maj:t, som däröfver hörde vederbörande myndigheter. Alla Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de norrländska länen afstyrkte en sådan lagstiftning, och högsta domstolen yttrade sig enhälligt mot både principen och flera särskilda bestämmelser i den föreslagna lagen. Den naturliga följden var då, att något lagförslag från regeringen icke inkom till Riksdagen, i anledning hvaraf i Andra Kammaren väcktes en interpellation, som besvarades af dåvarande statsministern. Han yttrade därvid, att sådana anmärkingar blifvit gjorda mot förslaget, att det icke kunde framläggas för Riksdagen utan en genomgående omarbetning; men då det ansågs vara synnerligen önskvärdt, att åtgärder kunde snarast möjligt vidtagas i syfte att motverka de öfverklagade missförhållandena, hade försök gjorts att upprätta förslag till sådana ändringar, hvarigenom åtminstone de väsentligaste anmärkningarna undanröjdes. De sålunda inom justitiedepartementet anställda försöken hade dock ej ledt till något tillfredsställande resultat eller någon anordning kunnat utfinnas, hvarigenom med bibehållande af kommittéförslagets hufvudgrunder, därmed åsyftade fördelar kunde i afsevärd mån vinnas, utan att minst lika stora olägenheter i rättsligt, ekonomiskt och socialt afseende framkallades. Och då sålunda en provisorisk förbudslagstiftning på

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att för-
värfa fast
egendom.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att för-
värfa fast
egendom.*

(Forts.)

grundval af kommittéförslaget syntes ej låta sig genomföra, hade statsrådet låtit frågan förfalla.

Hvad regeringen sålunda icke fann möjligt hafva reservanternas i en tvär vändning trott sig lyckligen kunna åvägbringa genom det förslag till ny lag, som de fogat till lagutskottets betänkande. För min del tror jag icke, att de lyckats. En del nya bestämmelser, som de fogat vid lagförslaget, afsedda att undanröja anmärkningar, som af högsta domstolen framstälts mot det gamla förslaget, leda efter mitt förmenande till svårigheter i andra afseenden, större såvidt jag förstår än de olägenheter de vilja undanröja. Detta är emellertid ej hufvudanledningen, hvarför jag yrkat afslag å motionen och jämväl på reservanternas förslag, utan den omständigheten att, om man hade anledning till en sådan provisorisk lagstiftning för flera år sedan, då man hade en lång tid att afvakta ett beslut om definitiva åtgärder från norrlands-kommittén, har denna anledning numera förfallit, då kommitténs arbete lider mot sitt slut. Jag kan vid sådant förhållande icke finna lämpligt eller riktigt att förordna en provisorisk förbuds-lagstiftning, som alltid blir mer eller mindre bristfällig och leder till mer eller mindre stora olägenheter, då man har att vänta ett definitivt förslag efter jämförelsevis kort tid. Jag tillåter mig på sådana skäl yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Jag vill endast mot den ärade talaren på västerbottensbanken anmärka, att jag i mitt anförande icke berörde värdefallet på hemmanen i allmänhet, ehuru jag anser äfven ett sådant oförnekligt; jag talade om den värde-minskning, som skulle drabba bankernas hypotek, då de icke kunde sälja på en hand sågverket och skogarne, om de nödgats inropa dem på konkursauktion.

Den ärade talaren sade vidare, att de auktoriteter jag öfvermålt icke enhälligt afstyrkt detta förslag. Detta vågar jag påstå, att de gjort; ett par af dem har visserligen ställt sig välvilliga i motiveringen, det är allt, men de hafva dock afstyrkt förslaget. Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr af *Burén* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 90

Nej — 24.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 25 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 52, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.*

Herr Hägglund: Herr grefve och talman! Mina herrar! Då denna fråga, såsom jag tror, så intimt och så djupt berör Norrlands jordbrukareintressen, ber jag vördsamt att få upptaga kammarens tid för några minuter.

Det mål, man trodde sig vinna i och med styckningslagen, var mycket beaktansvärdt och för Norrland synnerligen önskvärdt samt af behof påkalladt. Man trodde sig därigenom kunna vinna möjlighet för de mindre bemedlade att få en egen torfva och ett eget hem, under det man åt sågverksintresset bibehöll blott hvad detta oundgängligen behöfde, nämligen skogen. Den mindre bemedlade, trodde man, skulle på det egentliga jordbruket få sin näring och bärgning och, såsom sagdt, de stora industriidkarne få sin utkomst, råvaran för sin handtering, från den egentliga skogsmarken. Men, mina herrar, i all synnerhet i Norrland är det mycket svårt att kunna reda sig på blott jordbruksnäringsen. Man må arbeta huru flitigt, huru ihärdigt och huru klokt som hälst, så, om icke jordbrukaren har så pass mycket skog, att han har sitt husbehof från denna i fråga om husbygge och vedbrand och dessutom mulbete för kreaturen, blir det platt omöjligt för honom att i längden reda sig.

Erfarenheten har emellertid visat, att ägostyckningen i Norrland hufvudsakligen skett på sådant sätt och sker fortfarande i stor skala på sådant sätt, att endast inägojorden afsöndras, ut-

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.*

(Forts.)

styckas från skogsmarken. Därigenom blir jordbrukaren ställd i en ännu sämre ställning än den lille torparen ute i skogskanten, ty med torpet följer vanligen rättighet till skogsfång och mulbete.

Det är visserligen en sanning, att man, för att få den förste köparen, en och annan gång måste bevilja jordägaren, den som får den utbrutna inägojorden, rättighet till skogsfång och mulbete på viss tid, högst 25 år, men ibland ett mindre antal år. Man tror, att man därigenom skall kunna få — och får det också — den förste köparen att tänka: nog går det bra i min tid, och stor sak i huru det blir sedan. Jag anser dock, att staten icke har rätt att tänka så. Jag ser saken mycket mörk, och jag förstår icke, huru jordägarne, sedan dessa år hafva förrunnit, skola kunna reda sig utan mulbete och utan skogsfång.

Det bör för öfrigt för hvar och en vara lätt att inse, att en jordbrukare i Norrland icke kan reda sig, om han icke får skog till husbehof, om han måste gå och köpa det dagliga behofvet af vedbrand och mulbete till sina kreatur. Denna stora farhåga delas också allmänt af allmogemännen däruppe i Norrland. Man säger visserligen nu — vi hörde ju detta nyss till och med ifrån norrlandsbänken — att bönderna i Norrland ledas af agitatorer att fatta beslut, som icke öfverensstämma med deras intressen. Jag tror dock, att vår norrlandsallmoge icke är så dum, utan den känner nog, hvar skon klämmer. Och, mina herrar, om ägostyckningslagen vore till den nytta och det gagn, man tänkt sig med densamma, skulle det nog ligga nära till hands just för bönderna att af bolagen köpa inägojorden såsom hem åt sina söner och döttrar. De skulle ju därigenom kunna bereda dem en egen torfva för en relativt liten penning.

Större delen af landtmätarekåren i Norrland har också nästan enstämmigt delat samma farhågor, som bönderna däruppe uttalat, och man må dock beträffande denna kår vara öfvertygad om att den åtminstone äger en ej så liten sakkunskap i föreliggande fråga, och framför allt bör man väl få anse, att landtmätarekåren intager en fullt själfständig och opartisk ställning till frågan.

Då nu nästan samtliga landtmätare förklarar, att det är en olycka för Norrland, om ägostyckningen får där fortgå på samma sätt som nu, och då det vidare är känt, att flere bolag i Norrland inlämnat ansökan om ägostyckning till fram emot 300 hemman hvardera, så böra väl alla dessa omständigheter mana Riksdagen och denna kammare att bifalla den åtgärd, som blifvit af motionären påyrkad.

Detta yrkande afser ju icke heller någonting så förskräckligt. Det afser ju endast att, intill dess att norrlandskommittén hinner komma med sitt förslag och råda bot för dessa olägenheter, man skall inhibera ägostyckningslagen och i hvarje fall, att denna undantagslag icke skall komma att räckta längre än till den 1 september 1906.

Skulle bolagen ostördt få verkställa ägostyckning enligt nu gällande ägostyckningslag, tror jag, att, äfven om norrlandskommittén kommer med ett aldrig så godt förslag, det i alla fall blir att likställa detsamma med att komma med hö, sedan hästen är död.

Jag är ingalunda afvogt stämd emot bolagen och deras verksamhet, hvilket vore så mycket onaturligare, som jag själf bedrifver sågverksrörelse och gjort det i närmare tjugu år. Men jag önskar lifligt, att jordbrukarne och industriidkarne skola kunna gå hand i hand, sida vid sida och verksamt understödja hvarandra, så att icke den ene skall gå framåt på den andres bekostnad.

Vi böra söka att bevara vår bondestam däruppe och om möjligt föröka den, ty den utgör en kraftig motvikt emot de många samhällsupplösande folkelement, som dels redan finnas där och dels allt fortfarande flytta dit upp.

I sammanhang härmed vill jag betona, att den jordbruksbefolkning, hvilken arrenderar och brukar bolagshemman, har det godt och bra, relativt taget. Så vidt jag kunnat undersöka förhållandena, har detta sin grund och orsak däruti, att arrendet är litet eller snart sagdt intet, att bolaget bygger och hjälper till med underhåll af byggnaderna samt att dessa arrendatorer erhålla fri vedbrand och bete för sina kreatur på hemmanets utmarker äfvensom, hvad som icke är det minst viktiga, hafva företräde till erhållande af mycket lönande skogskörslor. Dessa arrendatorer utgöra därför nu en jämförelsevis förnöjd folkklass. Men huru skall det gå, om de förvärfva inägojorden och få sköta den utan skog? Jag tror, att de då blifva den mest oförnöjda klass, som hittills någonsin funnits i vårt land.

För att påvisa, att allmogemännen i Norrland oupphörligt ropa på att just denna ägostyckningslag nu skall inhiberas, ber jag att här för kammaren få läsa upp en liten bit af en mötesresolution, som är fattad af 150 allmogemän i Medelpad. I denna resolution hafva många andra möten instämt i Västernorrlands och Jämtlands län, och jag har här en hop dylika resolutioner ifrån alla dessa möten, men jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp dem, då de gå i precis samma stil allesammans. Den del af mötesresolutionen, som jag nu vill läsa upp — den handlar för öfrigt om skogslagstiftningsfrågan — lyder sålunda: »Slutligen vill mötet i sammanhang med dessa uttalanden hos landets lagstiftande män på det allvarligaste bönfalla, att nu gällande ägostyckningslag snarligen erhåller den förändrade lydelse — åtminstone i hvad det afser de norrländska hemmanen — att en viss för husbehofvet nödig del af skogsmarken icke får fränkiljas den egentliga inägojorden, vare sig för alltid eller upplåtas för afverkning på viss tid, ty erhåller brukaren af inägojorden så mycket af hemmanets skogsmark, som tarivas för husbyggnad och ved-

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.*

(Forts.)

Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.
(Forts.)

brand, är det sannolikt att jordbrukaren kan existera, men utan nödigt husbehovsvirke kan ingen i längden blifva besutten, föda sig och sin familj på enbart jordbruket, i all synnerhet här i Norrland». Jag tror därför, att man ginge en lifligt närd och mycket rotfästad samt äfven, enligt min tanke, välbetänkt önskan till mötes, om denna kammare ville skänka sitt bifall till motionen. Jag säger med afsikt *motionen*, ty jag vill icke vara med om en lagstiftning, som icke träffar alla lika. Reservanterna synas mig vilja få sin lagbestämmelse riktad direkt emot bolag och ekonomiska föreningar. De bestämmelser, som förefinnas uti det af motionären framställda lagförslaget, träffa däremot *alla* lika, ehvad de äro enskilde eller bolag.

Herr grefve och talman, jag tillåter mig yrka bifall till motionen.

Herr Uppström: Den erfarenhet, som jag under min ämbetsverksamhet vunnit utaf ägodelningslagen, har ledt mig till det resultat, att jag icke kan förorda bifall till vare sig motionärens eller reservanternas förslag. Jag vill emot såväl det ena som det andra anmärka, att det åsyftade ändamålet att förhindra afskiljandet af själfständiga jordbrukslägenheter utan skogstillgång därigenom icke vinnes. Bolagen skola nämligen — jag föranledes till detta yttrande närmast af hvad i motionen och reservationen säges om skogsägarnes och sågverksägarnes påpasslighet att under den tid, som norrlandskommittén behöfver för sin utredning, befria sig från befintlig inägojord — fortfarande vara i stånd att oberoende af ett förbud mot ägostyckning härmed fortsätta; och detta skola de kunna göra med begagnande af hvad i lag är stadgadt i fråga om jordafsöndring, i hvilken del af lagstiftningen någon ändring icke är ifrågasatt, äfvensom, om än i mindre grad, af hvad som gäller om hemmansklyfning och ägoutbyte.

Rörande hemmansklyfningen gäller nämligen, såsom väl är bekant, att i allmänhet jord får afsöndras till en femtedel af hemmanets ägoområde; och tager man då i betraktande, huru obetydlig del af ett norrlandshemman den odlade jorden omfattar i förhållande till skogsmarken, så inses genast, att samma del i de flesta fall kommer att falla inom den tillåtna femtedelen.

Vid vanlig hemmansklyfning kunna skiftesdelägarne vara öfverens därom, att den ene låter på sin lott falla skogsmark utöfver hvad därå efter delningsgrunden må belöpa mot det att den eller de andra behålla inägorna; och ehuru i fråga om skiftesläggningen det är ämbetsmyndigheterna, hvilka beslutanderätten tillkommer, så förstår man lätt, att då parterna äro ense, förrättningsmännen kunna anse sig sakna anledning förordna på annat sätt.

Genom ägoutbyte, då öfriga förutsättningar därför äro för handen, äro äfven två grannar i stånd att förvärfva — den ena af

den andra — skog mot inägor. Visserligen må det vara sannt, att vid ägostyckningar skogsmarken de flesta gånger till största delen stannat i bolagets händer, men jag anhåller få fästa uppmärksamheten därvid, att den del af skogen, som följt inägorna åt, ofta varit af afsevärdt omfång, likasom det äfven händt, då ett bolag och en person af hemmansägareklassen låtit ägostycka ett hemman, som de ägt gemensamt, att bolaget, som behöft ökad utrymme för såg eller brädgård, tagit på sin del en strandremsa och det betydligaste af inägorna, men låtit den andre delägaren behålla det återstående af den odlade jorden samt nästan all skogsmark. Det är slutligen äfven att märka, att ägostyckning jämväl ägt rum å hemman, däri bolag alls icke haft någon del; allmogen föredrager understundom ägostyckning framför jordafsöndring.

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.*

(Forts.)

På grund af det nu anförda, då det föreliggande lagförslaget icke skulle träffa dem, mot hvilka det är riktadt, men verka störande på sådan verksamhet, hvilken man ej vill inskränka utan hellre skydda, skall jag bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Lewenhaupt: Jag kan för min del icke instämma uti herr Hägglunds yrkande, emedan jag anser, att det ändamål, för hvilket han uppträdde, icke kan vinnas på den föreslagna vägen. Jag tror, att jordbrukarnes i Norrland frihet att förvärfva mindre lägenheter icke bör inskränkas eller regleras genom lagstiftning. Förhållandena i denna landsdel bjuda på många olikheter beträffande jordegendoms läge och i följd däraf begärighet för köpare likaväl som i södra Sverige. Uti stations samhällen och i trakterna kring städerna äfvensom nära större industri- anläggningar finnas ofantligt många personer, som med ett kapital vilja förvärfva sig en egen torfva. De hafva naturligtvis icke alla jordbruket såsom sin förnämsta förvärfvskälla, utan de äro arbetare i industriens tjänst och måste naturligtvis därför se till, att de få lämpligt belägna bostäder till billigt pris i närheten af arbetsplatsen. Därest nu en lagändring infördes, som föreskrefve, att vid ett hemmans styckning lägenheterna ovillkorligen skulle hafva en del af skogen, skulle dylika afsöndringar mången gång ej kunna äga rum; de blefve för dyra. Hufvudsafsikten med motionen är nämligen, att de hemman, som skola utstyckas, må hafva del i skogsmark. När det är fråga om mera aflägsset belägna trakter, är detta ju ock särdeles önskligt, då skogen i sådant fall är en afsevärd inkomställa, men det är icke tillämpligt öfver allt.

Om man går in på motionärens tankegång och söker reglera förhållandena på det sätt, han yrkat, stöter man således redan från början på en del praktiska svårigheter. Vissa intressen komma att gynnas på bekostnad af andras.

Hvad vidare beträffar reservanternas förslag, så går detsamma

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.
(Forts.)*

ut därpå, att den ägostyckning, som börjat och som varit till stor fördel för den mindre bemedlade klassen, skulle upphävas för någon tid beträffande bolag och ekonomiska föreningar. Det kan väl ändock icke vara Riksdagens mening att upphäva den lag, som Riksdagen år 1896 beslöt antaga och hvilken obestriddligen underlättar för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem på egen grund.

Jag ber därför att få ansluta mig till lagutskottets afstyrkande hemställan.

Herr Andersson, Axel Gustaf: För min del vill jag icke bestrida, att ändringar i ägostyckningslagen kunna vara lämpliga och möjliga, men att suspendera en lag för en viss del af landet, därom vill jag icke vara med.

Då ägostyckningslagen tillkom, skedde detta i sammanhang med ändringar i jordafsöndringslagen, ja, man kan säga, att ägostyckningslagen och afsöndringslagen för närvarande komplettera hvarandra. Det kan väl då icke vara rätt att suspendera den ena delen utan att på samma gång taga i öfvervägande, hvilka ändringar däraf kunna påkallas i den andra.

Jag tror för öfrigt i likhet med en föregående talare, att det syfte, man vill vinna, icke kan nås genom en ändring endast i ägostyckningslagen. Den, som därefter ville afsöndra inägojord, skulle kunna använda jordafsöndringslagen lika bra, då det sålunda i allmänhet icke skulle uppgå till en femtedel af hemmanets areal. Jag känner bolag, som hafva för princip att, då de ägostycka, lämna äfven skogsmark, och dessa bolag skulle, om lagändringen komme till stånd, hindras därutinnan, ty genom att i sådant fall skog lämnades till inägojorden, skulle arealen blifva för stor.

Jag vill inskränka mig till att, med upprepande af det ytt-
rande, jag i en annan fråga i dag här hade, att man icke bör grunda lag på en uppagiterad stämning, yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Hvar och en förstår ju, att det är en fördel för en jordbrukare, som köper en afsöndring, att få skog och mulbete med. Men å andra sidan är det naturligtvis en mycket stor olägenhet för skogsägaren, om han ständigt skall hafva intrång på sin skog. I så fall måste han ju underkasta sig utsyning än här än där, äfvensom betande kreatur, hvarigenom följden blir, att han icke kan sköta sin skog som han önskar.

Men egentligen är det en egenhet, som jag vill fästa kamma-
rens uppmärksamhet på, nämligen att, så snart frågan är om Norrland, talas det om bolagen och att staten skall ingripa samt att dessa små bönder icke någonting begripa. Det är en märkvärdig egenhet för Norrland. I det öfriga Sverige sköta sig de små jordbrukarne mycket bra och behöfva icke statens mellankomst, utan

bedja blott att få vara i fred och sköta sig själfva. De se upp så godt de kunna, och om någon blir lurad, så är detta för de andra en varning. Men i Norrland säga de: vi begripa ingenting; vi anhålla, att staten må vara förmyndare för oss. I det öfriga Sverige, när det är fråga om en afsöndring, där den ena parten vill sälja och den andra köpa, så göra parterna upp affären så, som hvar och en tror sig hafva fördel af. Men här är det endast bolaget som skall sälja, som förstår någonting, men den andra parten begriper ej, hur den skall köpa. Är det nu så, att en jordägare eller arrendator icke kan reda sig däruppe med blott inägor utan måste hafva skogsmark dessutom, så är det ju naturligt, att ingen människa köper på annat sätt, och då kunna ju icke bolagen sälja huru de behaga. Man får väl ändock förutsätta, att det är vanligt affärsförstånd å bägge sidor. Dessutom må man ihågkomma, hvad också förut nämnts, eller att vi hafva en del stationssamhällen och andra dylika platser, där folk vill köpa jord, utan att de fästa sig vid om de få skog eller ej. Ty det är ju icke alla egna hem, som skola vara försedda med jord och skog. Många, som arbeta i sådana samhällen, arbeta icke så mycket i jorden, utan förvärfva sitt uppehälle på annat sätt. Lagen torde ju till stor del hafva tillkommit just med hänsyn till förhållandena i Norrland och har verkat synnerligen väl i hela det öfriga Sverige. Och om man förutsätter, att de bägge parter, som skola köpa och sälja, äfven i Norrland se upp, så torde lagen icke håller vara farlig i Norrland.

*Ifrågasatt
inskränkning
i ägostyck-
nings-
förfarandets
tillämpning.*

(Forts.)

Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 15, rörande herr J. Nyströms motion, n:o 43, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning, huru inom rikets officiella statistik må kunna åstadkommas största möjliga enhet och planmässighet i arbetet samt ökad skyndsamhet vid publikationen.

*Om utredning
ang. rikets
officiella
statistik.*

Herr Törneblad: Utan all fråga kan man känna sig belåten med att detta ärende har kommit på tal. Ty det förhåller sig nog så, att ett och annat eller kanske rätt mycket är att göra i afseende å vår officiella statistik. Den tarfvar säkerligen, såsom

Om utredning
ang. rikets
officiella
statistik.
(Forts.)

också från flere håll blifvit betonadt, åtskilliga förbättringar, och ett önskemål är nog också en större skyndsamhet. Den statistiska vetenskapen och framförallt den statistiska vetenskapens tillämpning har på senare år tagit stark fart hos oss genom enskildes bearbetningar af statistiskt material, i hvilket afseende jag särskildt vill framhålla finansstatistiska undersökningar, som hafva varit publicerade i Statsvetenskaplig tidskrift och som innehålla förträffliga uppslag, förtjänta att fullföljas — åtskilligt annat i andra tidskrifter och särskilda arbeten att förtiga. Det är också tämligen tydligt, att fackmannainsikter böra få göra sig gällande mer än nu, då statistiken i viss mån är ett hvad man med ett mycket lätt förståeligt latinskt uttryck skulle kunna kalla *mixtum compositum*. Jag går gärna in därpå, men vill dock fästa uppmärksamheten å en sak. Om en skrifvelse aflåtes, hvilken, om den, såsom man får hoppas, har sin verkan, naturligen skall föranleda till en kunglig proposition i ämnet med ett mer eller mindre vidtgående förslag, så torde det ej vara utan allt skäl att framföra några varningar, att målet ej må vinnas med alltför stora kostnader eller alltför stor apparat. Det händer så lätt, att när Riksdagen uttalat en önskan om förbättring i visst afseende, denna förbättring möjligen verkställes, men att den åtföljes af en något stor utvidgning och något stora kostnader.

Hvad utskottets kläm beträffar, har jag mot densamma nästan ingenting att erinra, emedan den är hållen i så pass allmänna ordalag, att man gärna kan i det hela vara med därom. Men det finnes ett och annat i motiveringen, som åtminstone skulle tåla att belysas. Det är tabellkommissionens ställning till de andra organen, hvilka ju i viss mån skulle blifva densamma underordnade. Klart är ju såsom också i motionen betonas, att tabellkommissionen skulle få en mera fackmässig sammansättning, men om nu tabellkommissionen skall uppträda såsom ett kritiserande och ledande organ — jag hänvisar i detta afseende till hvad som står å sidan 13 af utskottets betänkande — jag skall ej trötta kammaren med att läsa upp det — kan man då icke hysa farhåga för att de dubbla verksamhetsgrenar — den mer underordnade, som statistiska byrån m. fl. skulle utöfva, och den mer öfverordnade, som tabellkommissionen skulle utöfva — skulle kunna komma att, om icke strida mot hvarandra, dock föranleda till meddelande och skrifverier, hvilka skulle komma att förlänga i stället för att påskynda arbetet. Det är ju icke meningen, och jag hoppas, att ett påskyndande må äga rum, men utan all farhåga är jag icke i detta afseende, framför allt när det gäller den statistiska årsboken, hvilken har en mycket stor betydelse därutinnan, att den utkommer fort och hvilkens utgifvande, om den utvidgas för mycket — äfven härom förekomma vissa antydningar — kanske i följd häraf och i följd af ändringar i öfrigt skulle komma att något fördröjas, hvarigenom den samma skulle komma

att förlora en del af sin egentliga verkan. Jag säger icke, att det är nödvändigt, men det är ej alldeles omöjligt, att så sker.

Vidare föreligger alltid den faran, som man från statsutskottet är mycket bekant med och i allmänhet något rädd för — å båda sidorna af bordet — att omorganisationen af redan befintliga verk — och i detta fall erkänner jag, att en dylik behöfves — kan komma att framkalla ett nytt ämbetsverk med vissa aflöningar och andra därtill hörande utgifter, hvilka man vid skrifvelsens aflåtande måhända ej förutsåg eller åtminstone icke ville befrämja. Det är ju säkert, att genom en omorganisation statistiken skulle blifva i någon mån bättre ordnad — dock med det undantag, som jag nyss nämnde om dualismen — men kostnaderna för en ändamålsenligt genomförd statistik äro icke så små, och därom hafva nog kammarens ledamöter redan blifvit erinrade genom en nyligen till oss aflämnad kunglig proposition, där det begäres ett anslag på omkring 26,000 kronor för fullbordande af ett statistiskt verk, som ursprungligen efter en ganska fullständig utredning beräknats kosta 30,000 kronor, men nu visar sig kosta nära dubbla summan. Jag vill ingenting säga därom; det är, så vidt jag vet, tillstyrkt af statsutskottet och detta med rätta, men jag erinrar därom, på det man vid skrifvelsens aflåtande måtte hafva klart för sig, att den kan blifva mycket bra till sin verkan men den kan också komma att kosta åtskilligt, och att vi således, när vi få den kungliga propositionen, måtte veta hvad vi skrifvit.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Fahlbeck: Jag skall tillåta mig att med några ord bemöta, hvad den siste ärade talaren anförde, i den mån som det kan sägas utgöra en kritik af utskottets här framlagda förslag.

Han nämnde först, att det är möjligt, att mellan tabellkommissionen och statistiska centralbyrån skulle uppstå en dualism, ett motsatsförhållande, som möjligen kunde föranleda en massa skrivelser, hvilka i sin ordning skulle fördröja arbetet. Det synes mig dock icke antagligt, att vare sig det ena eller det andra bör inträffa. Såsom utskottet tänkt sig kommissionens sammansättning, skulle i densamma sitta som ordförande chefen för statistiska centralbyrån och vidare en ledamot af samma byrå. Det är väl alldeles uppenbart, att redan därigenom samverkan och icke motsatsförhållande är avvägbragt. Kommissionens uppgift måste ju för öfrigt alltid blifva rådgifvande och kritiserande, i den mån sådant är nödigt, men de skrivelser, som däraf bli en följd, lära icke komma att beröra enskilda fall i hvarje års publikation, utan uppställandet af allmänna schemata för de särskilda publikationerna. Någon fara för att genom dessa skrifter publicerandet af årstrycket skulle försenas kan således ej gärna ifrågakomma.

Vidare anfördes det — och det var naturligtvis det vik-

*Om utredning
ang. rikets
officiella
statistik.
(Forts.)*

*Om utredning
ang. rikets
officiella
statistik.
(Forts.)*

tigaste; det måste man ju medgifva — att kostnaderna för vår statistik skulle i någon mån ökas. Det är otvifvelaktigt, att kostnaderna för den ifrågasatta kommissionen, om man tänker sig, att densamma skulle få ersättning för sitt arbete — hvilket man måste tänka sig — skulle komma att något öka utgifterna för vår statistik, men nämnda kostnader kunna dock icke blifva synnerligen stora. Det är omöjligt att säga, huru stora de skulle blifva, men jag tänker omkring 6,000 å 8,000 kronor, för år räknadt. För öfrigt vill jag i sammanhang härmed nämna, att intet med Sverige jämförligt land har offrat så litet på sin statistik som vårt land. Må vi tänka på våra folkräkningar, hvilka kosta mellan 40,000 och 50,000 kronor för hvarje gång. I våra närmaste grannländer, Norge och Danmark, hvilka ju äro betydligt mindre än Sverige i afseende å folkantalet, gå dylika folkräkningar icke af för mindre än 200,000 å 300,000 kronor. I de stora länderna springa kostnaderna upp till millioner för att icke tala om Nordamerikas Förenta stater, där 1890 års folkräkning kräfde öfver 26½ millioner kronor. Och hvad som gäller i afseende på folkräkningen, gäller också mer eller mindre på flere andra områden: vi offra mycket litet på vår officiella statistik.

Emellertid skall jag å andra sidan medge, att i ett afseende besparingar kunna göras. Vi offra i vissa fall för mycket, nämligen i fråga om tryck. Sålunda anser jag, att vår landtbruksstatistik, som nu är efter år upprepar ungefärligen samma siffror, mycket väl kunde reduceras till 5- eller 10-års-publicationer, då de också borde bli tillförlitligare och bättre än nu, och utan de stora kostnader speciellt för tryck, som nu förekomma. Detsamma skulle kunna sägas om Konungens befallningshafvandes berättelser, hvilka till stor del icke äro annat än aftryck af förut befintligt statistiskt tryck. Besparingar kunna således göras på vissa håll för att något balansera ökade utgifter, men vill man, att vår statistik skall följa med sin tid, så få vi offra något, och hvad som här begäres, är dock högst minimalt.

Jag tillåter mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande utlåtande gjorda hemställan;

och skulle, jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

*Ang. mot-
arbetande af
smittosamma
könssjuk-
domars sprid-
ning.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 25 och 28 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 16, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående åtgärder mot smittosamma könssjukdomars spridning m. m.

Herr Dickson: Då jag begärt ordet, är det ej för att framställa något yrkande om ändring i utskottets hemställan och icke heller för att rikta någon anmärkning mot utskottets motivering. Men i den till grund för utskottets hemställan liggande motionen förekomma vissa tillvitelser mot polismyndigheterna. Dessa äro ogrundade, och jag anser, att de icke böra vara oemotsagda.

*Ang. mot-
arbetande af
smittosamma
könsjuk-
domars sprid-
ning.*

(Forts.)

I själfva hemställan i motionen såges det, att den olagliga reglementeringen af prostitutionen medför skydd för hvad 18 kap. strafflagen och brännvinsförsäljningsförordningen belägga med straff. Det skulle naturligtvis vara mycket oriktigt, om ordningsmakten skyddade hvad som belägges med straff, men detta är emellertid ej förhållandet. Det här sagda utlägges sedan på ett ställe i motionen sålunda: »Skörlefnad är i allmän lag, strafflagens kap. 18, förbjuden; brott häremot är belagdt med straff. Hur är det då möjligt, att skörlefnaden kan af samhället reglementeras, d. v. s. organiseras, skyddas?» och på ett annat ställe: »Otukt, skörlefnad och koppleri äro i lag vid strängt straff förbjudna. Tolererandet och organiserandet af prostitutionen sker således i trots af lagen». Den, som läser 18 kap. strafflagen, finner, att endast vissa kvalificerade fall af otukt äro belagda med straff, nämligen otukt mellan närskylda personer och åtskilliga andra, men man finner också, att hvad som kallas lönskaläge eller samlag mellan ogifta personer är icke belagdt med straff annat än i det fall, då mannen dömes att utgifva uppfostringshjälp till barn, som är födt i följd af detta samlag. Det är klart, att de straffbestämmelser, som finnas, icke alls äro tillämpliga på förevarande fall; lönskaläge är ju som sagdt utan straff. Koppleri är straffbart, när det kan bevisas, men det förekommer ej i det afseende, hvarom här är fråga. Skörlefnad är endast straffbar, då det sker i visst hus. Sådana finnas ej för närvarande; ty när sådana hus inrättas, åtalas alltid deras innehafvare. Således finnes det ej någon olaglighet i detta afseende som tolereras, ty här finnes ingen straffbestämmelse att tillämpa, och således finnes intet skäl att väcka åtal. Yttrandet är således obefogadt, men det är ägnadt att framkalla oriktiga föreställningar om polismyndigheten.

På ett annat ställe i motionen nämnes, att det skyddas, som i brännvinsförsäljningsförordningen är belagdt med straff, och detta förklaras på sidan 20 så: »Det torde vara mera allmänt känt, att på ifrågavarande lastens nästen oafbrutet drifves en betydlig, olaga utskänkning af vin och maldrycker. En sådan rörelse skulle ju polisen undertrycka, men hvad händer? Ungefär kvartalsvis tillsändes i Stockholm innehafvarinnorna af dessa under polisens skydd stående lönnkrogar stämningssedel, hvarå de teckna sitt erkännande af lagbrottet. Sedan dömas de regelbundet till 200 kronors böter per gång, kvartal efter kvartal. Dessa böter äro således polisens skatt på den oloffliga näringen, en

Ang. mot-
arbetande af
smittosamma
könsjuk-
domars sprid-
ning.

(Forts.)

skatt, som visserligen ej drabbar de skyldiga tungt, ty de hafva en oskäligen vinst på rörelsen, men är fullkomligt olaglig».

I motionen talas ju således om utskänkning af vin och malt-drycker, men i klämman nämnes brännvinsförsäljningsförordningen. Detta är naturligtvis ett missgrepp, hvilket emellertid visat, att författarne gått till verket med mindre ordningssinne. Emellertid vill jag påpeka, att straffet för brott mot brännvinsförsäljningsförordningen är väsentligt mycket strängare än straffet för olaga vin- och maltdrycksförsäljning, och det kan hända, att detta är orsaken till att olaglig brännvinsförsäljning, så vidt man vet, icke äger rum hos de prostituerade. Men att olaglig försäljning af vin och maltdrycker äger rum, det vet man nog; härför ådömas betydliga böter. Motionärerna medgifva, att stämningar uttagas. Ja, stämning uttages ej i annat fall, än när man har bevisning. Att skicka omkring civila poliser för att å dylika ställen rekvirera öl och maltdrycker för att sedan angifva försäljningen däraf och vittna om densamma är ju ytterst olämpligt. Man har således ingenting annat att tillgå än en angivelse antingen från man eller kvinna — den, som har själfva utskänkingen, gör naturligtvis ingen anmälan. När en dylik anmälan kommer, utfärdas stämning. Antingen erkänner den tilltalade eller också, om hon gör invändningar, anföres bevisning, och därefter dömes till 200 kronors böter; således det högsta belopp, som kan ådömas, ty polisen går till väga med all kraft. Nu kallar man emellertid detta för skatt på en näring. Då skulle man ju också kunna säga, att staten lägger skatt på brottsligheten i allmänhet, på den som misshandlar, snattar, ärekränker och annat dylikt. Det är naturligtvis ett olyckligt uttryck.

Vidare säges det, att denna skatt »är fullkomligt olaglig». De brottsliga dömas efter lag; mer kan man ju icke göra, men detta kallas olagligt. Så säges det, att allt detta göres för att få böter. Nu är det emellertid så, att i Stockholm inga böter tillfalla någon af polismännen, utan de tillfalla antingen stads-kassan eller polispersonalens pensionskassa; den största delen går till staden. Det finns således alls icke någon direkt anledning för polisen att vara böteshungrig. Hela framställningen är, såsom herrarne finna, oriktig. Det hela är en tendens att stämpla allt hvad polisen gör såsom orätt. Tolererar den och underlåter att åtala, så är det orätt, och ser den till, att böter utdömas, så är detta också olagligt.

Det talas också på sidan 22 om, att »utom de prostituerade, de vid byrån registrerade, finnes ett betydligt antal af sådana, som idka skörlefnad, hvilka äro ålagda besiktning utan att vara inregistrerade såsom prostituerade». Detta är alldeles oriktigt. Man har ingen makt att ålägga andra än lösdrifverskor besiktning. Yttrandet är, som sagdt, oriktigt, och jag har ej vetat lämna det oemotsagdt.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Tamm, Hugo: Det kan ej falla mig in att taga upp någon diskussion om själva sakförhållandet, då nu utskottet endast har föreslagit en *utredning*, som jag för min del länge önskat skulle ske. Det förekommer visserligen i utskottets motivering ett, om jag så må säga, starkare betonande af den *ena* uppfattningen i denna fråga — hvilken uppfattning efter min mening för öfrigt naturligtvis är lika mycket värd och berättigad att blifva föremål för utredning som den andra, hvilken jag länge förfäktat — men då jag är öfvertygad om att vid denna utredning Kungl. Maj:t kommer att upptaga frågan till behandling *allsidigt*, såsom Andra Kammaren i sitt beslut kraftigt betonat och utskottet i föreliggande betänkande också antydt, har jag intet annat yrkande än om bifall att framställa.

*Ang. mot-
arbetande af
smittosamma
könsjuk-
domars sprid-
ning.*

(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens i ämnet fattade beslut således icke blifvit af Första Kammaren oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas till förnyad behandling.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt mellan talmännen träffad öfverenskommelse omröstningar jämlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden tisdagen den 5 nästkommande maj.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,54 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.